

Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни

Modern Trends in the Development of Foreign Economic Activity of Ukraine in the War Conditions

Руслан Скриньковський¹, Оксана Процевят², Наталія Павленчик³, Святослав Цюх¹
Ruslan Skrynkovskyy, Oksana Protseviat, Nataliia Pavlenchyk, Svyatoslav Tsyuh

¹ Lviv University of Business and Law

99 Kulparkivska Street, Lviv, 79021, Ukraine

² M. I. Dolishniy Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine

4 Kozelnytska Street, Lviv, 79026, Ukraine

³ Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyj

11 Kostyushko Street, Lviv, 79000, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.82-2](https://doi.org/10.22178/pos.82-2)

JEL Classification: F10, F20, O50

Received 10.06.2022

Accepted 20.06.2022

Published online 30.06.2022

Corresponding Author:

Oksana Protseviat

oksanayakhymetc@i.ua

© 2022 The Authors. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0

License

Анотація. Повномасштабна війна Росії проти України негативно позначилась на тенденціях розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Метою статті є розкриття тенденцій та представлення перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни. Встановлено, що за березень 2022 року загальний обсяг експорту товарів з України скоротився на 8792507 тис. дол. США, а імпорту – 8869453 тис. дол. США у порівнянні із січнем-лютим поточного року. Результати показали, що найбільше скорочення експортно-імпортних операцій за товарами відбулося у регіонах, території яких зазнали прямого повномасштабного вторгнення Росії. З'ясовано, що області, які розташовані на заході України, становлять на сьогодні основний канал здійснення експортно-імпортних операцій. Визначено основні перешкоди розвитку експорту товарів в умовах російсько-української війни – це блокування морських портів, розрив логістичних та виробничих ланцюгів, суттєве збільшення логістичних витрат.

Практичне значення одержаних результатів дослідження вказує на те, що у статті розкрито тенденції зовнішньоекономічної діяльності України та представлено перспективи розвитку експорту товарів в умовах війни з огляду на обмеженість інформації, складність проведення дослідження, виходячи із нестабільності, невідомості та невизначеності ситуації у просторово-часовому вимірі. Перспективами подальших досліджень виступає комплексний аналіз можливих напрямків (шляхів) переорієнтації українського експорту товарів в умовах війни, в основу якої закладено пошук нових логістичних маршрутів та нових ніш на ринку Європейського Союзу.

Ключові слова: економіка України; зовнішньоекономічна діяльність; експорт; імпорт; товарні групи; логістичний маршрут; лібералізація торговельних відносин; російсько-українська війна.

Abstract. Russia's full-scale war against Ukraine has harmed the development trends of Ukraine's foreign economic activity. The article aims to reveal the trends and present the prospects for the development of Ukraine's foreign economic activity in war conditions. It was established that in March 2022, the total volume of export of goods from Ukraine decreased by \$8,792,507 and imports – by \$ 8,869,453 compared with January-February of the current year. The results showed that the most significant reduction in export-import operations by goods occurred in the regions, the territories of which were

subjected to a direct full-scale invasion of Russia. It was found out that the areas located in the west of Ukraine are currently the main channel of export-import transactions. The main obstacles to the development of the export of goods in the conditions of the Russian-Ukrainian war have been identified - the blocking of seaports, the breakdown of logistics and production chains, and a significant increase in logistics costs.

The practical significance of the obtained results of the study indicates that the article reveals the trends of the foreign economic activity of Ukraine and presents the prospects for the development of export of goods in the conditions of war, taking into account the limited information, the difficulty of conducting the study, based on the instability, obscurity and uncertainty of the situation in the space-time dimension. Prospects for further research are a comprehensive analysis of possible directions (paths) of reorientation of Ukrainian exports of goods in war conditions, which is based on the search for new logistics routes and new niches in the European Union market.

Keywords: economy of Ukraine; foreign economic activity; export; import; product groups; logistic route; liberalization of trade relations; Russian-Ukrainian war.

ВСТУП

24 лютого 2022 року – початок повномасштабного російського вторгнення та територію України. Починаючи із цього дня було введено воєнний стан. Як наслідок – це призвело до виникнення труднощів та проблем в усіх сферах національної економіки, а особливо у сфері зовнішньоекономічної діяльності України. Повномасштабна війна, спричинена Росією проти України, негативно позначилась на тенденціях міжнародної торгівлі нашої держави, зокрема, це спричинило погіршення стану експортної орієнтації економіки України. Станом за березень поточного року через бойові дії агресора 10 областей України не мали змоги економічно розвиватись. У довоєнний період саме ці області, включно із м. Києвом, формували майже 55% ВВП країни. У квітні 2022 року активні бойові дії відбувались на території 6-ти областей України, однак варто зауважити, що і ці області відіграють вирішальну роль у розвитку економіки України, адже формують 20% ВВП країни. Акцентуючи увагу на ситуації, яка відбувається зараз, то доцільно зауважити, що економіка України поступово відновлюється. І все це завдяки областям, на території яких не ведуться активні бойові дії. Зокрема, вирішальну роль виконують області, які розташовані на заході України, адже саме через їх територію сьогодні проходять важливі логістичні шляхи, тому що поставка товарів, яка раніше відбувалась за допомогою морського транспорту на півдні України – заблокована Росією, яка є країною-агресором, окупантом, ворогом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питання розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах російсько-української війни досліджує на сьогодні досить незначна кількість науковців.

Так, колективом науковців ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» під керівництвом І. З. Сторонянської розкрито «питання ідентифікації та оцінювання викликів та загроз соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах російсько-української війни, зокрема масштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року» у науково-аналітичному виданні «Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості» [1]. Водночас А. І. Швець розглянуто особливості «скасування торговельних обмежень зі сторони ЄС як безпрецедентного кроку в історії Євросоюзу, щоб допомогти відновленню українського бізнесу, який постраждав від війни» [2]. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни представлено у працях [3, 4].

Опираючись на вищенаведене, доцільно зауважити, що практично відсутні дослідження у напрямку розкриття сучасних тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни, починаючи із початку повномасштабного вторгнення ворога на територію України.

Метою статті є розкриття тенденцій та представлення перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах

війни. Досягнення мети дослідження передбачає вирішення таких завдань: 1) здійснити аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі України в умовах війни; 2) проаналізувати обсяги експорту-імпорту товарів у регіональному розрізі; 3) розкрити особливості зовнішньоекономічної діяльності України.

У процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема: метод системного аналізу, синтезу, спостереження та опису – для розкриття основних тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни; таблично-графічний метод – для представлення динаміки основних індикаторів розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

Основу інформаційної бази для дослідження склали аналітичні дані Державної служби статистики України, а саме статистична інформація [5] про: 1) обсяги товарної структури зовнішньої торгівлі України; 2) обсяги експорту-імпорту товарів у регіональному розрізі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

З початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України відбулись негативні

тенденції у зовнішньоекономічній діяльності України. Так, у відповідності до даних Державної служби статистики України [5] щодо січня-лютого 2022 року (не враховуючи 5-ти днів місяця лютого, коли вже тривало повномасштабне вторгнення ворога на територію України), за березень 2022 року загальний обсяг експорту товарів з України скоротився на 8792507 тис. дол. США. За цей період найбільше зниження експорту відбулося за такими товарними групами: I. Живі тварини; продукти тваринного походження (на 78,38%); II. Продукти рослинного походження (на 84,60%); III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження (на 86,43%); IV. Готові харчові продукти (на 87,51%); VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (на 87,31%); VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (на 76,43%); X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів (на 78,96%); XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу (на 75,75%); XV. Недорогоцінні метали та вироби з них (на 81,05%); XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (на 86,72%). Зовсім незначне зниження експорту спостерігалось за товарною групою XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні (на 5,58%) (таблиця 1).

Таблиця 1 – Товарна структура зовнішньої торгівлі України за I квартал 2022 року (сформовано за даними Державної служби статистики України [5])

Товарні групи	Експорт				Імпорт			
	за I квартал, тис. дол. США	у % до I кварталу 2021	за березень, тис. дол. США	у % до березня 2021	за I квартал тис. дол. США	у % до I кварталу 2021	за березень, тис. дол. США	у % до березня 2021
Усього	14100691,4	102,9	2654092,1	-49,3	12378035,7	137,7	1754291,4	-72,1
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	300248,3	119,3	53368,7	-44,2	300796,2	85,9	30657,1	-77,8
II. Продукти рослинного походження	3734197,4	149,5	498185,0	-47,6	560139,3	77,1	98819,1	-66,1
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	1672933,1	108,4	199900,2	-58,0	64703,2	72,6	6235,7	-84,1
IV. Готові харчові продукти	810357,1	90,2	89981,9	-72,6	543148,6	75,7	61131,1	-79,9
V. Мінеральні продукти	1581857,6	80,3	532937,6	-28,1	3981231,5	146,4	741017,4	-34,0
VI. Продукція хімічної та	497145,4	103,6	55999,8	-67,6	2045914,1	96,6	267013,4	-31,4

Товарні групи	Експорт				Імпорт			
	за I квартал, тис. дол. США	у % до I кварталу 2021	за березень, тис. дол. США	у % до березня 2021	за I квартал тис. дол. США	у % до I кварталу 2021	за березень, тис. дол. США	у % до березня 2021
пов'язаних з нею галузей промисловості								
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	218547,6	88,8	41680,5	-53,7	766404,1	78,0	64955,7	-84,4
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	37637,7	87,2	11509,0	-30,3	54962,0	75,8	8373,4	-69,5
IX. Деревина і вироби з деревини	466049,3	112,9	153332,9	-6,2	71598,3	97,9	3909,9	-87,0
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	93019,5	86,4	16166,7	-60,8	205514,6	86,9	16991,9	-87,8
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	193897,8	97,9	59974,1	-10,6	453769,7	79,4	54326,6	-76,5
XII. Взуття, головні убори, парасольки	43614,4	92,1	11784,3	-34,6	122172,5	67,0	9497,8	-86,8
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	102613,6	87,2	20029,5	-58,0	139694,1	141,2	11638,4	-83,0
XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	15413,5	53,8	4396,5	-32,6	28379,1	52,9	571,5	-97,2
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	2771584,8	90,2	441532,2	-66,4	700335,9	90,8	55892,7	-82,1
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	1132691,5	89,9	356252,2	-26,3	2399634,6	82,9	202117,6	-83,0
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	102518,7	70,4	12015,2	-77,3	1093391,3	68,7	47951,7	-93,4
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	41431,1	107,7	20120,9	3,6	206521,8	63,7	22259,6	-84,4
XX. Різні промислові товари	264167,7	91,6	74341,9	-31,5	202191,0	73,4	16964,6	-84,9

На відміну від експорту, імпорт України за березень 2022 року у порівнянні із січнемлютим поточного року знизився на 8869453

тис. дол. США. За цей період суттєве зниження експорту відбулося за усіма товарними групами, однак найбільше за такими як:

IX. Деревина і вироби з деревини (на 94,22%); XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння (на 97,94%) та XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (на 95,41%).

Акцентуючи увагу на обсягах експорту-імпорту за перший квартал поточного року у регіональному розрізі, то доцільно зауважити, що найбільше скорочення експортно-імпортних операцій за товарами відбулося у регіонах, території яких зазнали прямого повномасштабного вторгнення Росії, яка є дер-

жавою-терористом, державою-агресором, державою-окупантом, ворогом нашої держави.

Аналізуючи статистичні дані, доцільно відзначити, що за перший квартал поточного року у порівнянні із аналогічним періодом 2021 року, відбулося суттєве зростання обсягів експорту товарів у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Рівненській, Тернопільській, Черкаській та Чернівецькій областях, приріст експорту товарів яких становив понад 20% (таблиця 2).

Таблиця 2 – Обсяги експорту-імпорту товарів за перший квартал 2022 року у регіональному розрізі (сформовано за даними Державної служби статистики України [5])

Регіон	Експорт			Імпорт			Сальдо
	тис. дол. США	у % до I кварталу 2021	у %до загального обсягу	тис. дол. США	у % до I кварталу 2021	у %до загального обсягу	
Вінницька	320012,9	131,3	2,3	126443,6	81,8	0,9	193569,3
Волинська	206193,2	121,6	1,5	338291,0	101,9	2,4	-132097,7
Дніпропетровська	2093542,7	80,0	14,8	1144947,5	97,8	8,1	948595,2
Донецька	1073053,1	82,2	7,6	487602,8	132,0	3,5	585450,4
Житомирська	169088,2	97,7	1,2	138880,9	100,3	1,0	30207,4
Закарпатська	542611,0	141,0	3,8	382717,8	98,5	2,7	159893,1
Запорізька	854387,2	85,1	6,1	362410,0	85,7	2,6	491977,2
Івано-Франківська	253881,8	95,6	1,8	211117,3	110,6	1,5	42764,5
Київська	550763,7	115,9	3,9	963547,8	80,0	6,8	-412784,1
Кіровоградська	220220,5	98,7	1,6	55536,4	89,4	0,4	164684,1
Луганська	27104,2	68,8	0,2	36894,9	58,7	0,3	-9790,7
Львівська	763482,3	124,6	5,4	1045868,5	106,3	7,4	-282386,1
Миколаївська	802112,5	167,7	5,7	360177,5	156,6	2,5	441935,0
Одеська	372265,6	152,7	2,6	373986,3	81,5	2,6	-1720,7
Полтавська	668760,1	85,4	4,7	394556,1	123,8	2,8	274204,0
Рівненська	175892,5	126,4	1,2	108013,4	113,2	0,8	67879,1
Сумська	197288,0	87,4	1,4	149287,5	78,5	1,1	48000,5
Тернопільська	173874,4	136,5	1,2	89508,1	77,5	0,6	84366,4
Харківська	277172,4	74,5	2,0	347248,8	61,7	2,5	-70076,4
Херсонська	60691,3	90,3	0,4	37480,2	67,8	0,3	23211,1
Хмельницька	226550,5	108,4	1,6	119776,7	87,8	0,8	106773,7
Черкаська	239233,3	150,5	1,7	215883,3	81,2	1,5	23350,1
Чернівецька	60790,0	127,6	0,4	50175,9	120,6	0,4	10614,1
Чернігівська	228129,4	77,4	1,6	82636,2	82,3	0,6	145493,2

Що стосується імпорту товарів, то за січень-березень поточного року у порівнянні із аналогічним періодом 2021 року значний приріст імпорту товарів був присутній у Донецькій, Івано-Франківській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській та Чернівецькій областях.

Якщо звернути увагу на географічну структуру зовнішньоекономічної діяльності України, то області, які розташовані на заході України, становлять на сьогодні основний канал здійснення експортно-імпортних операцій.

Що стосується торгівлі із нашим ворогом, то 09 квітня 2022 року Кабінетом Міністрів

України (далі – КМУ) було ухвалено Постанову «Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації» [6], згідно якої офіційно введено повне ембарго на імпорту товарів із цієї країни.

Доцільно зауважити, що за умов воєнного стану було введено відповідні зміни. Так, варто відзначити створення окремого розділу «Експорт в умовах війни» на Дія.Бізнес. Завдяки інформації, яка представлена у цьому розділі, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності можуть для себе знайти актуальну інформацію щодо можливих напрямків постачання своєї продукції за кордон.

Враховуючи те, що до 24 лютого 2022 року, незважаючи на події російської збройної агресії проти України з лютого 2014 року, була присутня значна залежність нашої держави від постачання деяких товарів із РФ та Білорусі, зокрема – пального, обсяг імпорту якого становив понад 60% від загального обсягу імпорту пального в Україну. Однак, сьогодні Україна поступово переорієнтувалася на постачання пального із Польщі, Литви, Румунії, Азербайджану [7].

Через блокування морських портів, розрив логістичних та виробничих ланцюгів, а також внаслідок суттєвого збільшення логістичних витрат, ринок експорту України не може розвиватися (як відомо у мирний час експорт товарів з України майже на 90% здійснювався через морські порти [8]). Покращення такої ситуації, і тим самим, забезпечення суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності налагоджених нових логістичних маршрутів, які проходять за допомогою використання автомобільного, залізничного та внутрішньоводного транспорту, дасть можливість частково переорієнтувати експорт та знайти нові ринки збуту.

«Росія намагається спровокувати глобальну цінову кризу. Щоб почався хаос на всіх базових ринках і особливо на продовольчому. Український експорт допоможе стабілізувати ринки. Отже, це вигідно не тільки нам, а й усім європейцям. Мешканцям усіх країн, по яких можуть вдарити російські деструктивні амбіції», – із звернення Президента України В. Зеленського, 27 квітня 2022 року [9].

Тут варто також відзначити проблему, яка на сьогодні характерна для експорту сільськогосподарської (а особливо зерна) та металургійної

продукції. Так, експорт сільськогосподарської та металургійної продукції є обмежений недостатньою пропускною здатністю інфраструктури, яку би міг у максимальних обсягах забезпечити морський транспорт. Ще одна проблема металургійної промисловості, яка виникає з іншого боку – це неможливість забезпечити виробництво належних обсягів металургійної продукції внаслідок руйнування металургійних комбінатів та заводів (зокрема – Азовсталь, Меткомбінат ім. Ілліча). Так, станом на кінець травня 2022 року обсяги виробництва металургійної продукції в Україні навіть не сягають 20%-ти минулорічного показника.

У березні 2022 року (Постанова КМУ від 05 березня 2022 р. № 207), квітні (Постанова КМУ від 09 квітня 2022 р. № 418) та травні (Постанова КМУ від 07 травня 2022 р. № 549) Кабінетом Міністрів України було затверджено низку правил щодо експорту сільськогосподарської продукції. Зокрема, введено ліцензії на такі види сільськогосподарської продукції, як: 1) кури свійські; 2) велику рогату худобу, живу; 3) м'ясо великої рогатої худоби, морожене; 4) м'ясо та їстівні м'ясні субпродукти, солоні або в розсолі, сушені або копчені; їстівне борошно з м'яса або м'ясних субпродуктів: м'ясо великої рогатої худоби; 5) просо; 6) цукор. Однак, на строк дії воєнного стану Кабінетом Міністрів України запроваджено заборону на експорт таких товарів: овес, гречка, сіль, жито [7].

Кабінетом Міністрів України також запроваджено нульову квоту на здійснення експорту мінеральних добрив та скасовано ліцензію на експортно-імпортні операції соняшникової олії та кукурудзи [7].

Прогресивним у розвитку експорту України став Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2022/870 про тимчасові заходи з лібералізації торгівлі, який набув чинності 04 червня 2022 року. Положеннями цього документу передбачено розширення можливостей, які передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, для українських експортерів. Так, тимчасово призупиняються: мито для промислової продукції; система вхідних цін на овочі та фрукти; тарифні квоти для продукції сільського господарства; антидемпінгові мита на імпорту товарів, які походять з України; глобальні захисні заходи, які спря-

мовувались проти експорту товарів з України [10].

Таким чином, лібералізація торговельних відносин між Європейським Союзом та Україною має на меті те, що українськими експортерами у контексті здійснення експортних операцій має бути дотримано ряд установлених правил. Зокрема, це дотримання положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та установлених Європейським Союзом обмежень на імпорт.

Тривалість дії вищезазначених правил Європейського Союзу становить один рік. За цей період передбачено надати можливість українським виробникам та експортерам вистояти у неочікуваних та вкрай важких умовах, які створила та надалі створює російсько-українська війна. Однією із цілей Регламенту виступає зміцнення позицій українських експортерів на ринках країн-членів Європейського Союзу.

Отже, отримані результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що доцільно погодитися із позиціями науковців [1, 2, 3, 4], зокрема у аспектах підтримки української економіки в умовах війни, відбудови України. Водночас варто зазначити, що нами розкрито тенденції зовнішньоекономічної діяльності України, а також представлено перспективи розвитку експорту товарів в умо-

вах війни з огляду на обмеженість інформації, складність проведення дослідження, виходячи із нестабільності, невідомості та невизначеності ситуації у просторово-часовому вимірі.

ВИСНОВКИ

Умови, в яких сьогодні знаходиться український експорт, треба неодмінно покращувати за рахунок переорієнтації на нові ринки збуту. За результатами проведеного огляду основних тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в період російсько-української війни, встановлено, що обсяги експорту товарів з України, які по факту суттєво зупинилися на початку війни, зараз поступово відновлюються. Одним із шляхів відновлення довоєнних обсягів експорту – це переорієнтація із логістики морського транспорту (через блокування портів з боку Росії – держави-терориста, держави-агресора, держави-окупанта) на логістику альтернативних видів транспорту.

Перспективами подальших досліджень є комплексний аналіз можливих напрямків (шляхів) переорієнтації українського експорту товарів в умовах війни, в основу якої закладено пошук нових логістичних маршрутів та нових ніш на ринку Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Storonianska, I. (Ed.). (2022). *Ekonomika rehioniv Ukrainy v umovakh viiny: ryzyky ta napriamky zabezpechennia stiikosti* [The economy of the regions of Ukraine in the conditions of war: risks and directions for ensuring stability]. Lviv: Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy (in Ukrainian) [Сторонянська, І. (Ред.). (2022). *Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості*. Львів: Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України].
2. Shvets, A. (2022). Rol YeS u vidnovlenni eksportnoho potentsialu Ukrainy v umovakh viiny [The role of the EU in restoring Ukraine's export potential in war conditions]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, 6(8), 447–458. doi: 10.52058/2786-5274-2022-6(8)-447-458 (in Ukrainian) [Швец, А. (2022). Роль ЄС у відновленні експортного потенціалу України в умовах війни. *Наукові інновації та передові технології*, 6(8), 447–458. doi: 10.52058/2786-5274-2022-6(8)-447-458].
3. Skrypnyk, S., Protseviat, O., & Voronova, O. (2022). Osoblyvosti rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of regulation of foreign economic activity in the conditions of martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 38. doi: 10.32782/2524-0072/2022-38-47 (in Ukrainian)

- [Скрипник, С., Процевят, О., & Воронова, О. (2022). Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 38. doi: 10.32782/2524-0072/2022-38-47].
4. Matveiev, M., Lebedchenko, V., & Haidai, H. (2022). Rehuliuвання ZED v umovakh viiny [Regulation of foreign trade in conditions of war]. *Naukovi perspektivy*, 5(23), 232–245. doi: 10.52058/2708-7530-2022-5(23)-232-245 (in Ukrainian)
[Матвеев, М., Лебедченко, В., & Гайдай, Г. (2022). Регулювання ЗЕД в умовах війни. *Наукові перспективи*, 5(23), 232–245. doi: 10.52058/2708-7530-2022-5(23)-232-245].
 5. State Statistics Service of Ukraine. (2022). Statystychna informatsiia [Statistical information]. Retrieved June 1, 2022, from <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
[Державна служба статистики України. (2022). Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>].
 6. Pro zastosuvannya zaborony vvezennia tovariv z Rosiiskoi Federatsii [On the application of the ban on the import of goods from the Russian Federation] (Ukraine), 09.04.2022, No 426. Retrieved June 1, 2022, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
[Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації (Україна), 09.04.2022, № 426. Актуально на 01.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-%D0%BF#Text>].
 7. Diia.Biznes. (2022). *Eksport v umovakh viiny* [Export in conditions of war]. Retrieved June 1, 2022, from https://export.gov.ua/business_during_war (in Ukrainian)
[Дія.Бізнес. (2022). *Експорт в умовах війни*. Актуально на 01.06.2022. URL: https://export.gov.ua/business_during_war].
 8. Obukh, V. (2022, April 05). Vidnovyty eksport v umovakh viiny: skladno, ale zhyttievo neobkhidno [To restore exports in the conditions of war: difficult, but vitally necessary]. *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3449529-vidnoviti-eksport-v-umovah-vijni-skladno-ale-zittevo-neobhidno.html> (in Ukrainian)
[Обух, В. (2022, Квітень 05). Відновити експорт в умовах війни: складно, але життєво необхідно. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3449529-vidnoviti-eksport-v-umovah-vijni-skladno-ale-zittevo-neobhidno.html>].
 9. Ofis Prezydenta Ukrainy. (2022, April 27). *Rosiia namahaietsia sprovoкуvaty hlobalnu tsinovu kryzu, ta ukrainskyi eksport dopomozhe stabilizuvaty rynky – zvernennia Prezidenta Volodymyra Zelenskoho* [Russia is trying to provoke a global price crisis, and Ukrainian exports will help stabilize markets - address of President Volodymyr Zelenskyi]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/news/rosiya-namagayetsya-sprovokuvati-globalnu-cinovu-krizu-ta-uk-74621> (in Ukrainian)
[Офіс Президента України. (2022, Квітень 27). *Росія намагається спровокувати глобальну цінову кризу, та український експорт допоможе стабілізувати ринки – звернення Президента Володимира Зеленського*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/rosiya-namagayetsya-sprovokuvati-globalnu-cinovu-krizu-ta-uk-74621>].
 10. Diia.Biznes. (2022, June 06). *YeS skasuvav myta na ukrainski tovary* [The EU abolished customs duties on Ukrainian goods]. Retrieved from https://export.gov.ua/news/3876-ies_skasuvav_mita_na_ukrainski_tovari (in Ukrainian)
[Дія.Бізнес. (2022, Червень 06). *ЄС скасував мита на українські товари*. URL: https://export.gov.ua/news/3876-ies_skasuvav_mita_na_ukrainski_tovari].